

Ор. и мелос

~~Проблему: мелос-реч~~

~~Свако~~ ~~Музички~~ ~~Влас~~, ~~др. А. Настасјевића~~ ~~Музички~~ ~~С. Настасјевића~~ - ~~Београд~~
~~Музички~~ је случај да песник, у овом случају писац драме за певање, да он свој текст пише у присној заједници са човеком који ради музику за текст, ~~музичар~~ ^{музичар} своју композицију уприсној заједници са постајањем текста. Уметници ту раде истовремено у два гласовна медијума. Сагласни теориски: да речи мелос треба да буду једно, два уметника, два брата Настасјевићи траже речи и мелодије тако како би линија певања и линија говорног израза чиниле једну "матеру мелодију", то јест, траже речи које собом доносе свој музички нараз, и музику из које ће се саме по себи чути речи.

^{као је сам забележио}
[Како музику уз ову драму још нисмо чули, интересоваће нас она у првом реду као језички материјал. Тим језичким материјалом располагао је песник у два смисла: с обзиром на мелодичност и ритам певања; и с обзиром на оно што теорија стила зове нумерус, што ће рећи врста ритма у самом говорном материјалу, то јест карактер структуре језика. Задатак ^{исправно} није мало, него ~~да~~ ^{много} тежак. Нарочито ако се не заборави малочас речено: да је песник тежи идентификацији мелоса и речи, ~~музичар~~ ^{музичар} бирао речи које ће "обелоданити" своју мелодију. У малом тексту од тридесетак страна, врсти либрета, има дакле врло много тражења могућности. Браћа Настасјевићи, који кроз своје теоретисање двоје линију мелодијску и линију говорног израза, и осећају да су мелодија и акценат ^{јасно} само у првобитној клици заправо једно, окрећу ипак свој задатак према факту: да у неким нашим народним поевкама (наравно примитивним) реч и мелос чине целину. Према томе, ако смо добро разумели, они теже идеалу: да правилно нађени говорни израз и његова мелодија дају суму звучности и оригиналне карактеристике "родног гласа" кроз једну, не кроз две вредности.

[У драми је кроз личност Незнанца дат процес: како човек са изгубљеном свешћу о завичају и језику улази у своју судбину, и довршава је вођен родним гласом, и истоветан са тим гласом као син са мајком. Ми се можемо сложити са убеђењем: да ~~са~~ ^{са} матером мелодијом и материм акцентом ^{са} ~~са~~ ^{са} основи живота. И вама је јасно да ^{основи} ~~основи~~ ^{основи} један исти родни глас мучи и творца који ће ~~створити~~ ^{створити} и оног који ће ~~говорити~~ ^{говорити} у поезији. Ипак не видимо довољно оправдања, чак ни довољно могућности, ^{како} ~~ка~~ ^{ка} да одвише зависне методе при стварању текста и музике који треба заједно да се изразе. Прво, нечег примарног и независног

(2)

мора бити у сваком стварању. Друго, одмакнемо ли се од примитивности (успаванки, попевки, тонског мрмона са затвореним устима), убрзо постаје јасно да у музици развој фразе иде по хармонском афинитету, а у тексту по тематичном. Мелос и реч могу бити једно и цело, рецимо, у следећим примерима:

Пуди ми пучила, мала,

Гини ми гивуло, мало,

Гугу ми гугило, мало,

Али у ставовима где текст иде до садржајних, ~~оде~~^{бу} буфонски језовитих изрека на начин дворских будала у Шекспиру:

Аи, да смешне рабове,

Бан ја, унук ми црв!

Пет.

Грицка Велу из утробе.

То ти је, ћеро, кад оћеш да си дудов лист

Добите на лору о јесени, биће свице...

где дакле нумерус носи јаку идејну карактеристику, ту он, нумерус, остаје супериорно самосталан и солистички акцензован. И не слива^с с мелосом у смислу губљења себе. Говорни акценат је ту над певањем, а не у певању. Нема истоветности.

Песник музичке драме о којој је реч, као уосталом песник уопште, чини напор да кроз свој текст каже, прво, извесне своје идејне намере; и друго, да кроз усмени израз написаног текста саопшти линију мелодичности која је била у његовој инспирацији заједно са мислима и речима. Момчило Настасијевић чини истовремено ~~напор~~^{напор} напор. За љубав утапања своје поезије у једно и истоветно са певањем, он читав низ мотивација у акцији и психологији оставља искључиво музици; и има у свом тексту, због тога, неприродно наглих мењања у атмосфери догађања, у стиху, избору речи, и синтакси. С обзиром на три своја напора, аутор савлађује врло велике тешкоће у правилној подели лакших и тешких речи, симетричних и несиметричних реченица, јамбски или трохејски наглашених речи. Осећа се на много места да се нумерус морао жестоко опирати арији. Нешто од тог опирања чућемо сигурно и кад се текст буде певао, иако је углавном држан у дикцији женске народне песме, дакле навлаш подешаван материјом мелодији.

Судећи по утисцима које имамо од других радова Момчила

Настасијевића, његових прича и песама, ми бисмо рекли да је овај његов "музички" покушај изашао из његова пажње вредног напора око нашег језика у уметничком изразу. Он осећа потребу размекшавања и разгибављања језика помоћу певања. Порознијим би га хтео учинити. Размакнути му тврдине и испунити међупросторе звучавем. Он је већ имао извесне успехе да нумерус сагласи са мелодиозном линијом коју је у себи чуо уз свој текст. Али је имао и неуспеха, и узалуд мучио језик. Неки се успех осећа и у музичкој драми о којој је реч. Ту је особити^{је} карактер структуре језика, особити^{је} распоред звучних и муклих слоговних елемената, са нарочитим њиховим функцијама при дикцији. ^{или овом} ~~Али~~ у тој драми, зато што је она још специјално подешавана да јој се стихови ^{поне} ~~слу~~ју са музиком савршено, до истоветности, тако рећи убу у певање — у тој драми се уочљивије истакли и извесни механизми ауторове технике. Момчило Настасијевић, слично Л.Костићу, има особити дар да једну основу речи види ^у различним граматичким и мелодичним углавима, и опет као Л.Костић, има ^{мало} ~~поне~~мање опсеку основичку. Он нам доста често даје ниансе које су више флексибилне него мелодиозне; и то се, како рекосмо, сада ^{је} ~~не~~ обично осетило у тексту који је сав намењен певању. Текст је препун игре са основама које прелазе у изведене речи, и ^{са} ~~са~~ речима које се јављају у различним падежима. Полихитотони међутим необично сметају музици:

Кожа нек не жали коку
Заглуши злогукe заглуши;

Не сметају онда ако су, као ла ла ла, слоговна вокализација без смисла. Имамо даље, због неког читаоцу нејасног инсистирања (условљеног партитуром, вероватно), и стих ове врсте

Кам л' купу вина.

И још доста места где се одједаред прелази из ритма уљуљкане дикције у разакцентованост, и нарочито у несиметрију сасвим обичне прозе. Види се да је аутор био у тежком проблему и у тражењу. Он уосталом и сам говори о "првом кораку за чистија остварења". Види се то и по драматичном спеву као целини: изукрпан је сваковрстним приговаравањем за мелодизацију, комплекс је елемената митско баладичних, национално романтичких, расно филозофских, и трагичних. Није аутору недостајала синтетична снага, ^{како рече Јади: Man sieht die Absicht, wie man sich verstimmt.} али се намера ипак провиди. Уосталом, ствар је рађена за музику, и заправо ће се а вој моћи говорити тек кад буде отпевана. ^{Ако је то} ~~музичка~~.